

עצמי השתדף

מבית מכון - 'מדרגותא דרבי מאיר'

להוצאת תורות רבות"ק לבית דראהביטש - סטרעליסק - סטריא

• פרשת ראה - ר"ח אלול תשפ"ב • גליון מ"ז •

שרה הנזפה

בכל יום יש את העבודה המוטלת על האדם באותו היום שא"א לו לעשותה למחר

הנ"ל יתבאר אשר הברכה כאן הכוונה לקיום התורה והמצוות היינו, שהאדם מברך בזה את בוראו, ועל זה ביאר הכתוב "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ד' אלוקים" היינו כי הוא גופא הברכה המדוברת באילו הכתובים, על אשר תשמעו אל מצוות ד', ובוזה תברכו את ד' ויתברך.

וכמו שנהגים לומר בשעת נטילת ידיים "שאו ידיכם קודש וברכו את ד' (ותהלים קל"ד ב'), ואשא כפי אל מצוותיך אשר אהבתי ואשיחה בחוקיך (שם קי"ט מ"ח)", היינו שאומרים 'ברכו את ד' ועל זה מבארים תיכף שאין הכוונה רק במעשה הברכה, כי לברך את ד' הוא בכל פעולה של מצוה, ועל זה אומרים תיכף 'ואשא כפי אל מצוותיך אשר אהבתי ואשיחה בחוקיך' היינו שכאשר מקיימים המצוות ומדברים בתורה כל זה נחשב לברך את ד'.

אמנם לעומת כן בקללה לא אמר "אשר לא תשמעו" אלא "אם לא תשמעו" כי דווקא בברכה שאפשר לקיימה תיכף באותה היום אמר "אשר תשמעו" כי אין בזה שני אופנים אלא אשר יעשה אוו האדם הוי, אבל הקללה היא "אם לא תשמעו" היינו הלשון אם מורה אשר אין זה דווקא תיכף לאלתר אלא אם לא יעשה כן אף אחר כך, ר"ל שלא ישוב בתשובה חלילה, או הלילה יהיה מקול לחול הקללה, כי בזה נתן אב הרחמים לאדם הכה להסיר היללה אף לאחר זמן.

{ליקוטי 'מאור ישראל' לרבינו מהר"י}

"הקללה אם לא תשמעו אל מצות ד' אלוקים", ולא הזכיר 'אשר אנכי מצוה אתכם היום, ועוד צריך ביאור מה שאמר שוב בברכה 'אשר אנכי מצוה אתכם היום' אחר שכבר אמר זאת בפתחה 'אנכי נתן לפניכם היום, רק ר"ל כי באמת עיקר 'היום' הוא הברכה, כי הוא בכל יום יש לו ברכות אחרות המיוחדות לאותו היום.

משא"כ הקללה אפשר לפעול להורידה לא רק באותו היום, אלא אם יעשה תשובה ושב ורפא לו, ועל זה אמר 'היום' כמו דאיתא בזה"ק (ח"ג דף רל"א ע"א) היום דא ראש השנה (ו"ל: אמר רבי יהודה לימא לן מר (ס"א מאלין) מלין מעליתא דראש השנה. פתח רבי שמעון ואמר ויהי היום. בכל אתר דכתיב ויהי איהו צער ויהי בימי צער ודאי ויהי היום יומא דאית ביה צער ודא הוא ראש השנה יומא דאית ביה דינא קשיא על עלמא" ויהי היום ויעבר אלישע אל שונם "יומא דראש השנה הוה. ובכל אתר ויהי היום דא ראש השנה, ויהי היום ויבאו בני האלקים, יום ראש השנה הוה", ועיין בפ' הרמ"ז בזהר ר"פ בא (דל"ב ע"ב) גבי היום דא ראש השנה היינו שהוא מורה על זמני התשובה, דאז אפשר לשנות את הקללה, ועל כן לא כתב 'היום' להדיא בקללה, כי אין דמיון 'היום' של הברכה שהוא כפשוטו, ל'היום' של הקללה, שכוונתו לדרך התשובה.

בכל פעולה של מצוה שאדם עושה הוא מברך כלפי מעלה

וגם יתבאר בזה אומרו "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ד' אלוקים" ולכאורה היה צריך לומר בברכה מעין הקללה, "את הברכה אם תשמעו", ומהו 'אשר', רק כפי דברינו

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצות ד' אלוקים אשר אנכי מצוה אתכם היום, והקללה אם לא תשמעו אל מצות ד' אלוקים (דברים י"א כ"ז-כ"ח).

בכל יום יש עבודה המוטלת לעשותה דייקא בזה היום

יבואר, כי הנה בכל יום יש לו לאדם עבודה הראויה להיעשות בו ביום, ואי אפשר להשלימה ביום אחר, לא מקודם לכן ולא אחר כך, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (וברכות מ' ע"א) על הכתוב (ותהלים ס"ח כ') "ברוך ד' יום יום", 'בכל יום ויום תן לו מעין ברכתיו', וברכותיו של הקדוש ברוך הוא אין הכוונה דווקא לברך על המצוות, אלא כל מצוה ומצוה שהאדם עושה והו ברכתיו של הקדוש ברוך הוא, כי במעשה המצוה הרי הוא כמברך את המלך, שהרי הוא מורה בזה שהוא מקבל את מלכותו ית'.

להסיר הקללה חלילה אפשר אפי' אחר זמן ע"י שיעשה תשובה

אמנם אף שעל מנת לפעול מצוות בכל יום יש עבודה המיוחדת לאותו היום, מ"מ מי שפגם הלילה בעבודת אותו היום, ורח"ל גרם על ידי זה לקללה, אפשר לו לתקן את דרכיו ומעלליו, נמצא אשר אף כי באמת המעלה של אותו היום היא דווקא על ידי הפעולה שפועלים באותו היום, אבל מי שפגם ועושה תשובה הרי שאפשר לו לתקן את דרכיו ובוזה הוא מסיר את הקללה.

ועל פי זה יובן ענין הכתובים מה שאמר "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ד' אלוקים אשר אנכי מצוה אתכם היום" ולעומת כן בקללה אמר

עצת הקטף

הליכות ומנהגים – שבת [י"ח]

[המשך] עז. אחר הדגים נוהגין לאכול ביצה עם בצל חי.

1. אחר שעמדנו [בשבוע העלילי] על מקור מנהג אכילת 'ביצה' בבוקרו של יום השב"ק, נעמוד על מנהג אכילת 'בצל', מקורו וטעמו.

מנהג זה הינו מנהג חסידים, ובטעם הדבר כתב בספר 'טעמי המנהגים' {אות שסי"ח} בשם ספר גאולת ישראל, ע"פ מה שכתב רש"י ז"ל על הכתוב {במדבר י"א ה'} "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים", דבמן לא היו טועמים טעם בצל, וז"ל: "אמר ר' שמעון מפני מה המן משתנה לכל דבר חוץ מאלו מפני שהן קשים למניקות אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק משל למלך וכי כדאיתא בספרי", ומכיון שפת של שבת הוא כנגד המן ע"כ משלימים טעם הבצל.

ולכאורה צריך להבין א"כ אדרבה הרי כיון שפת של שבת כנגד המן הוא, א"כ היה יותר מן הראוי שלא יטעמו בו טעם בצל כדוגמת המן, גם עוד צריך טעם בדבר א"כ אמאי אין נוהגים באכילת שום ג"כ שגם הוא לא היה במן כדברי רש"י ז"ל.

והנראה כוונתו כי בשב"ק יש מצוה לענג את השבת בכל מיני תענוגים, וממילא כשאוכל אדם פת של שב"ק הרי הוא יוצא חובת כל טעמי המאכלים כולם, כי הוא בדוגמת המן, ובמן היו יכולים לטעום כל הטעמים, אבל בצל אי"א לטעום בפת של שב"ק, וממילא בהכרח לאוכלו בפועל.

ומה שאין נוהגין לאכול שום בצפרא דשבתא, נראה כי מצד הדין צריך לאכול שום בליל שבת קודש מתקנת עזרא, וכדאיתא בגמ' בבא קמא {פ"ב ע"א} וסמכו על אכילה זו, לצאת ידי"ח.

וצדיקים כדרכם בקודש נתנו בו סימנים ורמזים במנהגים, בספר "אמרי פנחס" ליקוטים להרה"ק רבי פנחס מקוריץ ז"ל, {אות ל"א} נתן בו טעם, משום שבצל הוא יכול להיקרות ג"כ פצל, לשון בצילו של הקב"ה, כי בשב"ק יושבים בצילו ית', כמו שאומרים "יפרוש עלינו סוכת שלומך".

[והרה"ק רבי ירחמיאל צבי משענא ז"ל בספרו הק' אמרי צבי {אות ל"ח}] הביא בשם זקינו הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר ז"ל כי בצל הוא לשון באצלאין, היינו כי לוו עלי ואני פורע, ומשמיה דהרה"ק רבי מאיר מפארמישלאן ז"ל אמרו בתוספת מילין, כי בצל הוא לשון באצלאין [=לשלם] וביצים הוא לשון בעצט אים [=תבקש ממנו] ולכך אוכלים ביצים עם בצל יחד, לומר לאדם לבקש מדי שישלם את הוצאות השב"ק, 'לוי עלי ואני פורע'.

אמנם על עצם המנהג אכילת הבצל, הרבה ראו כן תמהו, דהרי בגמ' {עירובין כ"ט ע"ב} אמרו שלא יאכל אדם בצל מפני נחש שבו, וברש"י שם פירש דהיינו השרף של הבצל והחרפות שלו, ור"ת שם הקשה עליו דמאי האי דאמרינן דרי חנינא אכל חצי בצל וחצי נחש, פשיטא כיון דאכל חצי בצל אכל חצי נחש, וע"כ פירש דהנחש הוא הגבעול האמצעי היורד לתוך הבצל, וכן פ"י ר"ח, וכן בגמ' נדה {י"ז ע"א} אמרו דהאוכל בצל קלוף דמו בראשו.

והנה בספר בעש"ט עה"ת פרי יתרו [מדר מקור מים חיים אות ניז] וז"ל: "מוהר"ן ז"ל הזהיר מאוד לבלי לאכול בצלים חיים כלל אפילו עם שמן או שומן ואפי' ע"י תערובת ביצים וכדו' ואפילו בשבת, והלעג על האומרים שבשבת מצוה לאכול דבר המזיק, שהם בצלים חיים, ואמר שהם מזיקים מאוד לכמה דברים, ורק מבושלים מותר לאכול, ובתחלה שאלנו אותו על זה מחמת ששמענו בשם הבעל שם טוב זה שהזהיר מאד לבלי לאכול בצלים חיים, ואמר שבדאי כן הוא והתחיל לחשב לכמה דברים הם מזיקים וכי' כניל ואז שמענו כל הנ"ל, ומשמע הימנו שכן דעת מרנא הבעש"ט ז"ל, וכן הובאו דבריו בשיחות הר"ן {אות רס"ה}.

והנה על עצם הסכנה כבר כתבו הפוסקים כי אין המדובר בבצל סתם, בפרי חדש {קט"ז ט'} מבואר שזה נאמר דווקא לגבי בצלים שהושארו באדמה כדי להשריש מהם שורשים אבל בצל גריל אין בו את המזיקין ומותר לאכלו.

אמנם כיון שמנהג חסידים הוא, האיך נהגו היפוך דברי קדוש ד' מייסד דרך החסידות מרנא אור שבעת הימים הבעל שם טוב הק' ז"ל, ואילו היה לנו קבלה הפכית בדברי הבעש"ט הק' ז"ל שפיר, אך כאן שאין קבלה אחרת מדברי הבעש"ט הק', ולעומת כן יינו הרה"ק מברסלב ז"ל מעיד שכך היתה דעת זקינו הק'.

ואולי כי בדקדוק הלשון נראה כי הרה"ק מברסלב ז"ל לא אמר כן בשם הבעש"ט הק' רק שהתלמידים כך שמעו שמועה, אבל הוא לא אמר כן להדיא בשם הבעש"ט הק', וא"כ הוא דעתיה דנפשיה, ומנהג צדיקים אחרים היה בהיפך.

מעט צרי

קול הקורא אלול!

נכנסת ללחץ, ברור! פחד של יום הדין, 'אלול', 'ונתנה תוקף קדושת היום', סוף שנה מגיע עת המשפט וחיובים לעשות תשובה, עוד יותר אתה אומר לעצמך: 'מי שלא נכנס ללחץ כנראה לא מרגיש את קדושת חודש אלול'.

אז אם כן כנראה איבדת את הנקודה, לא בדיוק הבנת את המטרה.

למצב של חודש אלול אנחנו צריכים להיכנס דבר ראשון, וכל כך קריטי וחשוב, 'רגועים'!!! ושוב פעם הכי רגועים שאפשר בעולם!!! במשך כל השנה מוכרחים לשמור על איוון ורוגע, אבל ב'אלול' ממש מוכרחים את זה פי מיליון.

אז זהו 'אלול', 'ראש השנה' 'יום כיפור' הוא זמן גדול שניתן לנו אחרי כבוד דרך נכבדה שעשינו בחיים, עברנו שנה שלימה, של מהמורות וקשיים, עליות ומורדות, נסיונות ולפעמים נצחונות.

ניסינו, רצינו, השתדלנו, לפעמים הצלחנו ויכול להיות שעל הרוב ממש לא, אז אולי משך כל השנה היה לנו סיבה להיות לחוצים כי מה נעשה, לא הצלחנו במשימה, אבל באלול!!? כאן אפשר להירגע, הקדוש ברוך הוא מלמד אותנו, שכל הכוחות בידים שלנו, אנחנו יכולים עכשיו לשנות את כל השנה כולה, עכשיו להיות בפחד? בדיוק להיפך, להיכנס הכי רגוע בעולם, עכשיו יש הזדמנות לשינוי, יש לנו את האפשרות לחזור במעגל השנה עד לראשיתו ולתקן את הכל.

כשאנחנו נכנסים ללחץ, הדבר הראשון שקורה זה - אנחנו מפסיקים להתקדם! אנחנו עסוקים בבעיה החדשה שנוצרה 'הלחץ' 'המתח' 'הפחד', במקום להתקדם הלאה ולהמריא, אנחנו קופאים דום על המקום, ככה אי אפשר לעשות שום דבר, בוודאי שלא להתכונן לקראת הימים הקדושים.

כשאנחנו נכנסים ללחץ, אנחנו מאבדים את השיקול הדעת, כבר קשה לנו לחשוב בכיוון הנכון, אנחנו נתונים לפחדים לא פרופורציונליים, ולא הגיוניים.

לדוגמא פשוטה, שני אנשים טסים על אותה טיסה, הטיסה עוברת שלווה ורגועה, הנופים שנראים מהחלון מדהימים ומעוררים התפעלות, הקסם של הבריאה נשקף מבחוץ, ואחד הנוסעים לא גומר לחוות את החוויה המדהימה של הטיסה, לעומתו השני אשר נכנס מתחילת הטיסה לפחד גבהים, בתוספת לחץ שהמטוס התרסק, והוסיף לזה סיפור ששמע על מטוס שנפל בלב ים, ורק כאשר הוא נוחת בשלום הוא מבין מה הוא פספס במשך כל הטיסה, איזה חוויה נהדרת זה היה יכול להיות, אילו הוא היה מפעיל את המוח בצורה נכונה וחושב על הפחד בצורה שקולה ומדודה.

היא הרי לא עזרה לו יותר מלראשו! אם המטוס חלילה נופל שניהם יפלו יחד בשווה, אולי להיפך הראשון ינצל יותר מהר כי המוח שלו יחשוב על תחבולות אבל השני בוודאי שלא יוכל לחשוב כי המוח סגור עם לחצים ומתחים, הוא לא מסוגל לחשוב.

כאן, אנחנו עומדים לפני חודש של שינוי, איך אפשר לעשות תשובה 'להשתנות' כשאנחנו בלחץ, כזה שינוי גדול, הדבר הראשון שחייבים להיכנס אליו הוא ברוגע, רק ככה אפשר לחשוב מה עושים איך מתקדמים.

'אלול' זה מתנה יקרה שניתנה לנו, לכל החיים, להחדיר בראש-תמיד אפשר להשתנות, אפילו שכבר חלפה לה שנה שלא בדיוק הלכה כמו שצריך להיות, אתה יכול לשנות את הכל מהקצה לקצה, אבל זה רק בתנאי אחד, תהיה רגוע, אי אפשר בלחץ לעשות שום דבר.

שינויים יכולים לקרות רק כשאתה חושב רגוע!

חרדת הדין הוא דבר טבעי, "חיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין" אל זה בדיוק העבודה שלנו, להתחיל להרגיע, בשביל שנוכל לחשוב נכון, בכדי שנוכל לנתב לנו את המסלול.

להוריד לחץ, זה השלב הראשון של שינוי! זה הדלת כניסה לכל מה שננסה לעשות בחיים, על מנת שנוכל לחשוב עמוק, להתפקס על המטרה בצורה ראויה וישרה,

עשה לך שרה

ברכת שהחיינו על חלקו בספר תורה?

לקראת שמחת קהלינו שמחת "הכנסת ספר תורה" אשר יתקיים אי"ה לקראת יומא דהילולא קמא דרבינו זצוק"ל, על שמו ולזכרו, יש לדון אם ציבור שמכניסים ספר תורה צריך כל אחד לברך ברכת שהחיינו, ומה דין יחיד המכניס ס"ת.

הנה בגמ' סוכה {מ"ו ע"א} אמרינן "ת"ר העושה סוכה לעצמו ואומר ברוך שהחיינו" וכו', ובתוס' שם {ד"ה העושה סוכה} כתב וז"ל צריך לפרש טעם מאי שנא דיש מצות שתקינו לברך שהחיינו ויש מצות שלא תקינו בעשיית סוכה ולולב תקינו כדאשכחן הכא ובעשיית ציצית ותפילין לא תקינו וכו' ונראה דמצוה שיש עליה שמחה תקנו שהחיינו ודאמרינן בהרואה {ברכות נ"ד ע"א} דמברך על כלים חדשים כתב רב שרירא גאון דלא סמיכין עלה וכו', וקשה מפדיון הבן, עכ"ל.

העולה מכלל דבריו דאין ברכת שהחיינו על הזמן גרידא, היינו שבא מזמן לזמן, אלא על מצוה הבאה בזמן המסוים [ויש בה שמחה דייקא], ולכן אין מברכין על כלים ועל ציצית ותפילין כי אינם באים בזמן מסוים, ורק סוכה ולולב שיש להם זמן קבוע מברכין עליהם שהחיינו והגיענו לזמן הזה – היינו המסוים הזה.

אמנם בתוס' מנחות {מ"ב ע"ב} כתב וז"ל: "ואילו לעשות תפילין לא מברך. ויודע היה [שלא לברך לעשות תפילין] ששאלו כל ענייני ברכות ופי' הרואה ירושלמי מצריך לברך אעשיית ציצית סוכה ותפילין ובערוך הביאו בערך צ"ג' וחולק על הש"ס שלנו ובתוספתא דברכות (פ"ו) תני העושה ציצית לעצמו מברך שהחיינו וכו' הרואה נמי אמר דאכלים חדשים מברך שהחיינו וכו"כ רב שרירא גאון, עכ"ל, הרי שהתוס' סתרו דבריהם, ובפרט בדעת ר' שרירא גאון, דמבואר הכא דמברכין על ציצית ותפילין וגם על כלים חדשים, ובמהרש"א שם הביא גירסא אחרת דברבי התוס' שהיא דבריו בסוכה.

להדיא לקמן {סי' רכ"ב} דמברכין על כלים חדשים, ומבאר בשם הרשב"א, דגם להתוס' מותר לברך על כלים חדשים רק שאינו חובה אלא רשות, וכן היא דעת הראשונים שכתבו לברך על ציצית וכלים חדשים היינו דהוי רשות.

וברמ"א {י"ד סי' כ"ח ס"ב} מבואר העושה כיוסי הדם מברך שהחיינו, והש"ך הקשה שהרי זה לא כהתוס' ולא כהרמב"ם, שהרי אך הרמב"ם כתב שמברכין על מצוה הבאה מזמן לזמן, אבל זו אינה באה מזמן לזמן, אמנם אפשר שהיא כן כדעת הרמב"ם כי הוא כתב 'מצוה שאינה מצויה בכל עת' וזו אינה מצויה בכל עת.

הר"ן בסוכה {שם} פליג אתוס' והוסיף שגם על פדיון הבן מברכין מפני שהוא נחשב הבא מזמן לזמן כיון שאי אפשר לעשותה תמיד אלא מעת ל' ימים של תינוק בלבד, ורק על ציצית ותפילין אין מברכין מפני שאין להם זמן כלל, הרי שלדעת הר"ן אי"צ זמן מסוים אך מכל מקום צריך להיות בא מזמן לזמן.

והנה **הש"ך** {או"ח סי' רכ"ג} כתב שהכותב ספרים חדשים אינו מברך דמצוות לאו להנות ניתנו, ולכאורה צ"ב דמאי שנא מציצית או תפילין, דאמרינן שמברך אף דמצוות לאו להנות ניתנו, ובאמת הוא גופיה הביא דעה אחרת שמברכים על ספרים, וכן כתבו שם **השערי תשובה**, וכן הוא **במור וקציעה** [אלא שהוסיף שלא נהגו כן].

ועתה בכותב ספר תורה, על פי כל הנ"ל הרשות בידו לברך ברכת שהחיינו [אמנם אינה חובה], וכן כתב **החת"ס** {או"ח סי' נ"ג}, ואף ציבור יחד כתב דאם לכל אחד יש לו חלק חשוב יברך 'שהחיינו' [ונראה מה שאין מברכים הטוב והמטיב בציבור, כדן שותפים שמברכין 'הטוב והמטיב' תחת 'שהחיינו', כי זהו דרוקא בכלי גשמי, שחלק האחד מגרע מחלק חבירו, ע"כ צריך לכלול שניהם בברכתו, אבל ס"ת שהוא רוחני ואין חלק אחד מגרע מחבירו מברך 'שהחיינו'].

וכן **לקמיה** {שם ע"ה ע"ב} איתא "תניא היה עומד ומקריב מנחת בירושלים ואומר ברוך שהחיינו" וברש"י שם מבואר דהיינו כגון שלא הקריב כהן זה עדין מנחה מימיו. או שהקריב מנחה חדשה כגון מנחת העומר. וברש"י ישן שם כתב כהן שלא הביא מנחה בשנה זו. והתוס' כתב 'נראה לפרש ולפי שהיו משמרות מתחדשות ומתחלפות פעמים בשנה וכל משמרת בתי אבות נמצא שלא היו מקריבין אלא שני ימים בשנה וזמן קבוע להם להקריב. לפיכך מברך אובח ומנחה שהחיינו לזמן", הרי שמבואר שוב דעת התוס' כי רק מה שיש לו זמן מסוים מברכין עליו שהחיינו.

הר"ן בסוכה {שם} פליג אתוס' והוסיף שגם על פדיון הבן מברכין מפני שהוא נחשב הבא מזמן לזמן כיון שאי אפשר לעשותה תמיד אלא מעת ל' ימים של תינוק בלבד, ורק על ציצית ותפילין אין מברכין מפני שאין להם זמן כלל, הרי שלדעת הר"ן אי"צ זמן מסוים אך מכל מקום צריך להיות בא מזמן לזמן.

הרמב"ם {הל' ברכות פ"א ה"ט} הוסיף עוד יותר על התוס' והר"ן, וכתב "כל מצוה שהיא מזמן לזמן כגון שופר, וכן כל מצוה שהיא קנין לו כגון ציצית ותפילין ומזוזה, וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת כגון מילה ופדה"ב מברך שהחיינו בשעת עשיה".

ובראשון לציון [להרה"ק רבי חיים בן עטר ז"ע] בחידושיו על ברכות הקשה להרמב"ם שמברך על מצוה שהיא קנין שיברך על קניית מצה מרור וטלה ולפסחו ומתרוץ שאין ניכר שהם קנויים למצווה.

והנה **בטור** {או"ח סי' כ"ב} כתב דעל ציצית חדשה מברך שהחיינו, ו**בב"י** {שם} ביאר דאין זה מדין מצוה, אלא מדין כלים חדשים, וביאר שם כי אף דלהתוס' אין מברכין על כלים חדשים מ"מ רוב הראשונים חלקו עליו, וכן פסק **הטור**

שרפי הודש

הגה"ק רבי שמואל שמעלקא 'ארוך' מטארנא זי"ע – א' אלול ה'תנ"ו

הוריו – הצדיק רבי יהושע 'ארוך' הלוי הורביץ זצוק"ל אב"ד פערמישלא ובעל 'תיקוני תשובה' נכד להשל"ה הק', [רבי יהושע נישא בזוו"ר להרבנית מרת שרה ע"ה בת הגאון האדיר רבי משה זצ"ל אב"ד קראקא, ובזוו"ו"ש נישא להרבנית מרת חוה ע"ה בת הגאון רבי מרדכי יאליש זצ"ל מקראקא, ויש לחקור מבטן מי יצא קדוש זה, אמנם שיש שכתבו בפשיטות שאמו היתה בת לרבי יהושע שמעלקאש מפערמישלא זצ"ל].

פעילותו – שפט את ישראל ארבעים שנה [כפי הנכתב על גבי מציתון] בעיר שענדישוב ואחר כך בטורנוב, ומצודותו פרושה על כל המדינות אשר סביבותיו, כל רז לא אניס ליה בנגלה ובנסתר.

זרעו – בנו הרה"ק רבי מאיר הלוי הורביץ 'מהר"מ מטיקטין' זי"ע, ובנו הגה"ק רבי משה יהושע הלוי הורביץ זצוק"ל אב"ד הוראדנא. ובנו הגה"ק רבי אלעזר הלוי הורביץ זצוק"ל אב"ד בראד, בנו הגה"ק רבי יהודה לייבוש הלוי הורביץ זצוק"ל אב"ד ירוסלאב, בתו מרת חוה ע"ה ז' הגה"ק רבי אלעזר רוקח זצוק"ל אב"ד אמסטרדם בעל מעשה רוקח, וחתנו רבי מנחם נחום מצאנו זצ"ל [אבי הגאון רבי חיים צנור זצ"ל אב"ד בראדין].

תורתו – לדאבון לב, חבל על דאברין ולא משתכחין – כל חידושיו הק' אבדו ולא זכינו להנות מזיו אורם.

הסתלקותו – נסתלק ביום ד' א' אלול שנת תנ"ו, [יש המאחרים בטעות שנת הסתלקותו לשנת ה'תע"ג, וטעות היא, לבד כי אין זה עולה בקנה אחד עם סדר השנים של צאצאיו, אף גם לפי המציין על גבי ציון המצוינת אשר נסתלק ביום ד' בשבוע, הרי שבשנת תע"ג לא חל א' אלול ביום רביעי, וכן לפי המקובל אשר נסתלק בשנת י"מ"ת' שהוא תנ"ו], מרוב צער ועוגמת נפש על שהתיר עגונה בהסכמת גדולי הדור, ואחר כך נודע לו מן השמים כי הבעל בין החיים, ומנו"כ בביה"ח העתיק בטארנא / טורנוב

בספר "סמיכת משה" הביא [וחרוט זה על גבי המציבה] כי אמר לפני הסתלקותו כי יענה לצאצאיו עד דורי דורות כשיבאו על ציונו להתפלל.

הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע נסע פעם אחת לעיר טארנא, שם שאל אודות מציתת ציונו של זקינו הק' רבי שמואל שמעלקא ארוך זי"ע, האם ידוע למקומיים אם הוא נטמן בעיר טארנא או במקום אחר, הם השיבוהו רב כי קבלה היא בידם אשר נטמן בבית החיים בעיר טארנא, אך מקום מציתתו לא ידועה, הרה"ק מראפשיץ ז"ע ביקש כי יטלוהו לבית החיים בעיר, כאשר הגיע החל מהלך בו לכל שביליו, עד שהגיע למקום מסוים, והכריז עליו 'דא הער ליגט', וחפרו באותו מקום מעט עד אשר בצבצה לה שברי מציתתו הק' השוכנת בין רגבי העפר, על אתר הורה הרה"ק מראפשיץ זי"ע להקים מציתת ציון המצוינת מחדש, על גבי מציתתו נכתב כנוסח מציתת הראשונה בלא שינוי

רבינו מהר"י נמנה על צאצאיו

אודות הניגון המיוחס לו ראה מדור 'קטפי גנוזות'

קטפי גנוזות

חקרי המכוון – מקור הניגון 'לקל אשר שבת' אשר ניגנו רבותינו ז"ל – פרסום ראשון

למעשה זה אותו שח רבינו מהר"מ ישנו סימוכין בספר "נזיר השם וסמיכת משה" מנכדו רבי צבי יהושע הלוי הורביץ זצ"ל בן הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, אשר בו כותב נכדו רבי שמואל שמעלקא הורביץ מהעיר סאניק כי משום כך נקרא זקינו בשם 'הארוך' כי היה גובה בכל ער"ש וחזור לקומתו במוציא שב"ק.

כמו כן מביא רבי יוסף לעזונשטיין ז"ל מעשה זה בספרו 'שמן הטוב' [ח"ב אות ק"ס] משמיה דהרה"ק רבי משה מראזוודוב זי"ע, ושם מזכיר שהיה מנגן ניגון אחד בשעה שגבה בראש, והוא בניגון הזה.

[יש לציין כי בקהילת באבוב ישנה תנועה אשר רגילין לזמרה בחג הסוכות על הפיוט 'ובכן מי לא יראך' {שמדלגין בשחרית של יום הכיפורים} ויש להם בקבלה שהתנועה הזאת היא מגה"ק רבי יהושע הארוך זצוק"ל אשר שמעה מפי המלאכים בעת שליחיו נשמת בעל תשובה אחד לגן עדן, וכן הביא בספר 'מגן אבות' משמיה דהרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע, אשר הוסיף לספר בזה שבימי קדם היו מזמרים ניגון זה לתינוק על מנת שתפול עליו תרדמה, ונתן טעם בדבר, מפני שהתינוק הוא נקי שלא טעם טעם חטא והוא קרוב אל שורש למעלה, לכן מנגנים לו ניגון שמקורה ממלאכי מעלה].

אחר אשר נתוודענו למקורו של ניגון זה, שומה עלינו לדעת מי הוא זה אשר חיבר את הניגון קדוש הזה לתיבות הפיוט של "לקל אשר שבת", ומנין כלל מקור המנהג לזמר הפיוט "לקל אשר שבת" בליל שבת קודש, שהרי עיקרו נתקן לתפילת שחרית [וגדולות ונצורות נדברו בפיוט זה, וכמו שכתב השו"ע {או"ח סי' רפ"א סעיף א'} וז"ל ונהגין להרבות בזמירות של שבת כל מקום לפי מנהגו ובכל דבר אם לא אמרו אין מחזירין אותו מלבד אם לא אמר לאל אשר שבת וכו' מחזירין אותו], ובמשנ"ב שם הוסיף "כתב הח"א מ"מ ג"ל שלא ידלג לכתחלה הנוסח דלאל אשר שבת א"ה הכל יודוך כדי להתפלל בצבור שהרי כ"ז נזכר בזה"ש"מ שנוסח ברכה כך היא, "עכ"ל].

מנחילין' שלרבי פנחס גיס הרמ"א היו קורין 'דער הויכער ר' פנחס', ומוסיף שם 'כמו שקורין ג"כ עד היום [=שנת תקי"ט] את הגאון מוה"ר ליב ב"מ בצלאל ז"ל בק' פראג לשם ולתפארת, הויכער ר' לייב ז"ל, ואין ראייה בעצם קריאת השם 'ארוך' על גובה קומתם בער"ש, מכל מקום כך היתה קבלה בדבר].

תווי הניגון "לקל אשר שבת" המיוחס להגה"ק רבי שמואל שמעלקא 'ארוך' זי"ע

ועל זאת שח רבינו מהר"מ – כי בעת אשר היה הגה"ק רבי שמואל שמעלקא ארוך זי"ע לובש את בגדי השבת קודש היה גובה בקומת ראש, ובאותה שעה היה מזמר לעצמו הניגון הזה.

הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע אשר מתייחס אף הוא אחר הגה"ק רבי שמעלקא ארוך זי"ע, היה לו אצלו במסורת את הניגון הזה, וכך עבר הניגון דור אחר דור אל רבותינו ז"ל.

ואת הניגון הזה מוזמר הגה"ק רבי שמעלקא ארוך זי"ע, שמע הרה"ק מלובלין מפי המלאכים.

ישנו ניגון קדוש אשר רבותינו ז"ל היו רגילין לזמר על הפיוט "לקל אשר שבת מכל המעשים" בליל שבת קודש.

ניגון זה מושר היה בחצרות בית רופשיץ-צאנו הניגון הזה לימדו החוזה הק' מלובלין והוא מכונה "ניגון המלאכים", הניגון מושר בליל שבת על הפיוט (מתוך זמירות השבת) "לאל אשר שבת". לניגון שתי נוסחאות, אחת מהירה וקלילה המושרת ברוב החצרות, ושנייה איטית יותר ובעלת קישוטים וסלסולים קצת, ומושרת בחצר דו"קוב [בשינויים קלים בין החצרות וכן בשינויים קלים במנגינה לצורך התאמתה למילים].

רבותינו ז"ל היו מזמרים אותו כפי הגירסא השניה, וכפי אשר שמע רבינו מהר"מ מרבו הרה"ק רבי אליהו מז'אלין זי"ע, אך לפעמים זימרו כהגירסא הראשונה.

מקורו של השיר כפי הידוע ומקובל אצל העולם, ואשר על פיו נתכנה שמו 'ניגון המלאכים' הוא כי בהיות הרה"ק מלובלין פעם אחת באמצע עריכת שולחנו הטהור נרדם, וכאשר הקיץ משנתו החל לזמזם פיוט זה אשר שמע בעת שינתו מפי המלאכים בשמים המזמרים אותו – כך הוא המעשה הנודע.

אך רבינו מהר"מ זי"ע הוסיף בו נופך, ולפי דבריו הרי שניגון קדוש זה מתייחס לזקינו הגה"ק רבי שמואל שמעלקא המכונה 'דער הויכער ר' שמעלקא' זצוק"ל אבר"ק טארנא, שמו 'רבי שמעלקא ארוך' ניתן לו על ידי כלל ישראל וחכמי הדור, בהיות כי

לעומת הסיפור הידוע על הרה"ק בעל ה"באר מים חיים" זי"ע מטשערנאוויץ, אשר היה גובה מידי ערב שבת בראש, אשר עוררו בו באיזהו מקומן על אמיתות המעשה, הרי שעל הגה"ק רבי שמואל שמעלקא ארוך זי"ע וכן על אביו הגה"ק רבי יהושע ארוך זצוק"ל, היה הדבר מקובל שהם גובהים בראש, עד כדי כך שכבר בדורם נקראו בשם 'ארוך' על שם שנתארכה קומתם, אמנם מצינו בדורות הקודמים עוד אחרים אשר היו נקראים בשם 'ארוך' כמו שהובא בספר י"ש

ברכת מזלא טבא ונדיא יאה

לחדב"נ הרה"צ

ר' אברהם יהושע העשיל גרינוואלד שליט"א

לרגל שמחת החאלקה
לבנו מנשה חיים שיחי'

יהא רעוא שיזכו אביו ואמו לרוות הימנו רוב נחת
דקדושה, ולאילנא רברבא יתעביד בדרך רבוה"ק
זי"ע, מתוך שמחה ושלוות הדעת

והברכה אחת היא

להרבנית הצדקנית תחי'

א"ה לרבינו מהר"י זצוק"ל

שתזכה לרוות רוב נחת מכל יוצאי חלציה

מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ואד

טוב וחסד ירדפוה כל הימים

הדרן עלך כולא ש"ם

לקראת יומא דהילולא דרבינו זצוק"ל
ומעמד הכנסת ספר תורה – וסיום הש"ם

הננו להזכיר לכל מי שלקח על עצמו מסכתא על מנת
לסיימה קודם יומא דהילולא – ו' אלול

כל הוצאות הגליון

נדבת ידידנו הנגיד

הרה"ח רבי דוד סעמיט שליט"א

לע"נ אשתו מרת נעמי בת הר"ר אליהו ז"ל

נלב"ע ב' אלול

ת.נ.צ.ב.ה.